УДК 349.3:368.914(477)

https://doi.org/10.68134/ah.2026-11-20.035

Заводна Аліна Миколаївна
курсантка 3 навчального курсу 3 навчальної групи спеціальності D8 «Право», Військово-юридичного інституту
ORCID: 0009-0005-5705-600X

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТВЕРДЖЕННЯ СТРАХОВОГО СТАЖУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Анотація. У роботі досліджено особливості підтвердження страхового стажу за законодавством України в умовах переходу до електронного обліку трудової діяльності. Метою дослідження є визначення правового значення трудової книжки та аналіз передбачених законодавством способів підтвердження періодів роботи. Використано системно-структурний метод, методи аналізу й узагальнення. У результаті розмежовано поняття трудового та страхового стажу, з'ясовано особливості підтвердження періодів роботи до та після запровадження персоніфікованого обліку, проаналізовано законодавчі зміни 2026 року та міжнародні підходи до цифровізації систем соціального забезпечення. Особливу увагу приділено використанню електронних реєстрів, альтернативних документів, банківських відомостей та показань свідків для підтвердження страхового стажу. Визначено значення поєднання електронних відомостей, документальних доказів та показань свідків для забезпечення реалізації права на пенсійне забезпечення. Окремо розглянуто особливості підтвердження стажу в умовах воєнного стану, зокрема за відсутності документів унаслідок бойових дій або тимчасової окупації окремих територій. Практичне значення роботи полягає в узагальненні чинних правових механізмів, які можуть бути використані під час оцінювання документів для призначення пенсії за віком.

Ключові слова: страховий стаж, трудова книжка, пенсійне забезпечення, трудова діяльність, електронний облік, підтвердження стажу.

Abstract. The article examines the confirmation of insurance periods under Ukrainian legislation amid the transition to electronic employment record-keeping. Its aim is to determine the legal significance of the employment record book and analyse statutory methods of confirming periods of employment. The study uses the systemic and structural method, along with analysis and generalisation. It distinguishes between length of service and insurance period, examines how employment periods are confirmed before and after the introduction of personalised record-keeping, and analyses 2026 legislative amendments and international approaches to digitalising social security systems. Particular attention is paid to electronic registers, alternative documents, bank records and witness statements as means of confirming insurance periods. The study emphasises that combining electronic records, documentary evidence and witness statements helps protect the right to pension provision. It also considers confirmation of insurance periods under martial law when documents are unavailable because of hostilities or the temporary occupation of certain territories. The practical significance lies in summarising legal mechanisms for assessing documents when granting an old-age pension.

Keywords: insurance record, employment record book, pension provision, employment activity, electronic record-keeping, confirmation of insurance record.

Вступ

Реалізація конституційного права громадян на соціальний захист, передбаченого статтею 46 Конституції України, безпосередньо залежить від належного обчислення страхового стажу особи, необхідного для призначення пенсії відповідно до вимог Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» [1; 2]. Солідарна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування є основним рівнем пенсійної системи України, у межах якого фінансування пенсійних виплат і надання соціальних послуг здійснюється переважно за рахунок поточних надходжень від сплати страхових внесків працюючого

населення, а також коштів державного бюджету у передбачених законодавством випадках [3, с. 171-172]. Важливою передумовою реалізації права на пенсійне забезпечення є підтвердження страхового стажу, який формується з урахуванням періодів трудової діяльності особи та виконання встановлених законодавством вимог щодо сплати страхових внесків.

Мета і завдання

Метою дослідження є з'ясування особливостей правового регулювання підтвердження страхового стажу в Україні, визначення значення трудової книжки в умовах переходу до електронного обліку трудової діяльності та аналіз передбачених законодавством способів підтвердження періодів роботи.

Для досягнення мети передбачено розмежування трудового та страхового стажу, визначення правового значення трудової книжки й аналіз альтернативних способів підтвердження періодів роботи.

Методи

У дослідженні використано методи аналізу, системно-структурний метод та метод узагальнення. Вони дали змогу дослідити законодавчі зміни, визначити взаємозв'язок норм пенсійного й трудового законодавства та узагальнити способи підтвердження страхового стажу.

Результати та обговорення

У роботі проаналізовано законодавчі зміни 2026 року щодо підтвердження страхового стажу, зокрема використання електронних відомостей, альтернативних документів і показань свідків. Розглянуто розширення законодавчих можливостей підтвердження періодів роботи за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній.

Для з'ясування правового значення трудової книжки під час підтвердження страхового стажу необхідно розмежовувати поняття трудового та страхового стажу, оскільки вони не є тотожними за своїм змістом. Трудовий стаж за законодавством, що діяло до 1 січня 2004 року, охоплював періоди трудової діяльності особи, а також окремі періоди суспільно корисної діяльності, передбачені статтею 56 Закону України «Про пенсійне забезпечення» [4]. Натомість страховий стаж відповідно до статті 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пов'язаний із періодом, протягом якого особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який сплачено страхові внески в установленому законодавством розмірі. Водночас частина четверта статті 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає зарахування періодів трудової діяльності та інших періодів до страхового стажу відповідно до законодавства, яке діяло раніше [2]. Для підтвердження стажу роботи за періоди до 1 січня 2004 року використовуються документи та відомості відповідних електронних реєстрів. За відсутності в Реєстрі застрахованих осіб відомостей про трудову діяльність особи в електронній формі основним документом, що підтверджує стаж роботи за відповідний період, залишається трудова книжка відповідно до статті 62 Закону України «Про пенсійне забезпечення». Для наступних періодів після запровадження персоніфікованого обліку визначальне значення мають відомості системи обліку та дані про сплату страхових внесків.

Зміна підходу до обліку трудової діяльності працівника пов'язана з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» [5]. Цим Законом було запроваджено електронну форму обліку трудової діяльності шляхом внесення відповідних відомостей до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Відповідні зміни знайшли відображення у статті 48 Кодексу законів про працю України, згідно з якою облік трудової діяльності працівника здійснюється в електронній формі [6].

Водночас законодавець зберіг можливість використання паперової трудової книжки, передбачивши два окремі випадки її оформлення та ведення. Так, на вимогу працівника, який уперше приймається на роботу, роботодавець оформлює трудову книжку не пізніше п’яти днів після прийняття на роботу. Натомість якщо трудова книжка вже зберігається у працівника, роботодавець на його вимогу вносить до неї записи про прийняття на роботу, переведення, звільнення, заохочення та нагороди за успіхи в роботі.

Подібні процеси цифровізації соціального забезпечення відбуваються на міжнародному рівні, що дає підстави звернути увагу на відповідний міжнародний досвід. Зокрема, під час 17-ї Міжнародної конференції з інформаційно-комунікаційних технологій у соціальному забезпеченні, організованої Міжнародною асоціацією соціального забезпечення у 2024 році, було наголошено на значенні достовірних і захищених даних для вдосконалення управління та надання соціальних послуг. У матеріалах Міжнародної організації праці також зазначається, що цифрові технології сприяють спрощенню реєстрації осіб, перевірки їхнього права на отримання соціального захисту та надання відповідних послуг [11; 12].

Запровадження електронного обліку не усунуло необхідності підтвердження періодів роботи, які мали місце до його запровадження. Для внесення до Реєстру застрахованих осіб відомостей із паперових трудових книжок та інших документів про трудову діяльність законодавством було передбачено перехідний період.

Пенсійний фонд України у роз’ясненні від 03 червня 2026 року окремо наголосив, що неподання сканованої копії трудової книжки до 10 червня 2026 року не є підставою для втрати страхового стажу [7]. Після завершення перехідного періоду органи Пенсійного фонду продовжують приймати й опрацьовувати документи для внесення відомостей про трудову діяльність до електронної системи. Крім того, під час призначення пенсії періоди роботи до 1 січня 2004 року можуть враховуватись на підставі оригіналу паперової трудової книжки. Отже, завершення строку оцифрування не припиняє можливості підтвердження раніше набутого стажу.

Важливі механізми для підтвердження страхового стажу були внесені Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо підтвердження страхового стажу» [8]. Зокрема, зміни до статті 44 Закону № 1058-IV визначають, що відомості, необхідні для призначення пенсії, не потребують додаткового підтвердження, якщо вони наявні у публічних електронних реєстрах, проте якщо такі відомості відсутні, то територіальний орган Пенсійного фонду має повідомити про це особу та про необхідність подання відповідних документів за їх наявності. Крім того, статтю 64 Закону № 1058-IV доповнено положеннями, відповідно до яких на органи Пенсійного фонду покладено обов'язок сприяти особам у витребуванні документів, необхідних для призначення чи перерахування пенсії, а у разі відмови через відсутність необхідного страхового стажу – інформувати про порядок його підтвердження, у тому числі шляхом встановлення періоду перебування у трудових відносинах у судовому порядку. Також цим Законом врегульовується питання зарахування до страхового стажу періодів роботи, за які роботодавець нарахував, але фактично не сплатив страхові внески. Крім того, розділ XV «Прикінцеві положення» Закону № 1058-IV доповнено підпунктом 6 пункту 3-1, відповідно до якого до страхового стажу можуть зараховуватися періоди роботи на умовах трудового договору або контракту, за які не сплачено страхові внески, якщо у страхувальника наявна заборгованість із їх сплати та ним подано звітність, що підтверджує нарахування внесків у сумі не меншій за мінімальний страховий внесок.

Подальше нормативне врегулювання здійснено постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку підтвердження наявного стажу роботи для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній» [9]. Зазначеною постановою внесено зміни до пунктів 1–3 Порядку № 637 [10], якими уточнено перелік способів підтвердження стажу роботи за відсутності трудової книжки або необхідних записів у ній.

Зокрема, передбачено використання відомостей публічних електронних реєстрів, інших документів, виданих за місцем роботи, служби чи навчання, а також документів про рух коштів на банківських рахунках, які підтверджують отримання або зарахування заробітної плати. Крім того, за відсутності документів про стаж або якщо вони не збереглися, його підтвердження здійснюється на підставі показань не менше двох свідків, які знали заявника за спільною роботою. Окремо викладено в новій редакції пункт 17-1 Порядку № 637, де врегульовано випадки, коли в трудовій книжці містяться виправлення, недостовірні або неточні відомості про періоди роботи на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки й оборони. Також передбачено особливий порядок зарахування стажу роботи у випадках пошкодження або знищення майна чи документів підприємств унаслідок воєнних дій, терористичних актів, диверсій, або спричинених збройною агресією РФ. За наявності документального підтвердження пошкодження майна чи документів стаж роботи, який дає право на пенсію, зараховується в порядку, визначеному Пенсійним фондом України за погодженням із Міністерством соціальної політики України.

Висновки

Отже, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що підтвердження страхового стажу на підставі записів у трудовій книжці залишається важливим питанням у реалізації права особи на пенсійне забезпечення. Проте сучасне нормативно-правове регулювання підтвердження страхового стажу ґрунтується на поєднанні електронного обліку та альтернативних способів доказування трудової діяльності. Важливим результатом є розширення механізмів підтвердження періодів трудової діяльності за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній. Ефективність таких механізмів залежить від правильного застосування норм та встановлених законом умов зарахування страхового стажу, що є важливим для повоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 31.10.2026)
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text (дата звернення: 31.10.2026)
3. Чанишева Г. І., Лагутіна І. В., Бориченко К. В., Тарасенко В. С., Краснов Є. В., Щукін О. С., Гудзь А. О., Корнілова О. В. Право соціального забезпечення : навч. посіб. ; за заг. ред. Г. І. Чанишевої. Одеса, 2022. 266 с. URL: DOI: 10.32837/11300.16223 (дата звернення: 31.10.2026).
4. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text (дата звернення: 16.11.2026)
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі : Закон України від 05.02.2021 № 1217-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1217-20#Text (дата звернення: 09.11.2026)
6. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 09.11.2026)
7. Увага! Інформація щодо оцифрування трудових книжок після 10 червня 2026 року. Пенсійний фонд України. 2026. URL: https://www.pfu.gov.ua/2179542-uvaga-informatsiya-shhodo-otsyfruvannya-trudovyh-knyzhok-pislya-10-chervnya-2026-roku/ (дата звернення: 09.11.2026)
8. Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо підтвердження страхового стажу : Закон України від 09.04.2026 № 4851-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4851-20#Text (дата звернення: 09.11.2026)

9. Про внесення змін до Порядку підтвердження наявного стажу роботи для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній : постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2026 № 1246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1246-2026-п#Text (дата звернення: 09.11.2026)
10. Про затвердження Порядку підтвердження наявного стажу роботи для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній : постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1993 № 637. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-93-п#Text (дата звернення: 09.11.2026)
11. ICT 2024 conference focussed on the data-driven transformation of social security. International Social Security Association. 2024. URL: https://www.issa.int/news/ict-2024-conference-focussed-data-driven-transformation-social-security (дата звернення: 16.11.2026)